

**Izveštaj sa Bolonja konferencije o
"Okviru za kvalifikacije (EFQ) u Evropskom prostoru visokog
obrazovanja (EHEA)" koja je održana
u Kopenhagenu od 12-14 januara 2005. godine**

Konferenciju je organizovalo Dansko ministarstvo za nauku, tehnologiju i inovacije u saradnji sa Bolonjskom grupom (Bologna Follow-Up Group – BFUG).

U radu konferencije učešće su uzeli predstavnici 40 zemalja potpisnica Bolonja Deklaracije plus predstavnik Ukrajine (koja je kandidat da se priključi Bolonja procesu na slijedećem Ministarskom sastanku u Bergenu) kao i predstavnici različitih međunarodnih organizacija koje se bave visokim obrazovanjem kao što su ESIB, ENQUA, EUA, EURASHE .

Na posljednjem ministarskom sastanku u Berlinu (septembra 2003.) ministri su tražili da se za slijedeći ministarski sastanak (biće održan u Bergenu u maju 2005.) uradi materijal koji će sadržavati preporuke i prijedloge za zajednički okvir za kvalifikacije na evropskom nivou.

Ministri su u Berlinskom kominikeu tražili da materijal o evropskom okviru kvalifikacija

1. bude maksimalno jednostavan i uopšten, bez nepotrebnih detalja (koje mogu sadržavati nacionalni okviri kvalifikacija).

2. takav da u njega mogu da se smjeste svi nacionalni okviri kvalifikacija (NFQ).

3. u njega treba ugraditi tri ciklusa studija (dodiplomski, postdiplomski i doktorski studij).

4. on treba da sadrži tzv. Deskriptore (opise) pojedinih ciklusa koji su predloženi na sastanku BFUG u Dablinu u martu 2004. (Dublin Descriptors).

Pored toga, u Berlinskom Kominikeu ministri podstiču zemlje članice Bolonja procesa da izrade svoje Nacionalne¹ okvire za uporedljive i kompatibilne kvalifikacije za svoje sisteme visokog obrazovanja i to tako da se Nacionalni okviri za kvalifikacije (NQF) uklapaju u Evropski okvir za kvalifikacije (EQF). Pri tome, kvalifikacije treba da se opisuju kroz kredite, radno opterećenje, obrazovne nivoe, rezultate učenja, kompetencije i profile².

Konferencija se odvijala kroz nekoliko plenarnih sjednica i četiri seminara, a to su:

1. *Ciklusi, nivoi i krediti/poeni kao elementi Evropskog okvira;*
2. *Razvoj Nacionalnih okvira za kvalifikacije i njihovo usaglašavanje sa Evropskim okvirom;*
3. *Okviri za kvalifikacije, instrumenti transparentije i priznavanja;*
4. *Okviri za kvalifikacije u Bolonja-, Kopenhagen- i Lisabon- procesima*

Najviše diskusije bilo je oko tzv. „kratkog ciklusa“ i oko „samo-certifikacije“ Nacionalnog okvira za kvalifikacije.

¹ Nacionalni u cijelom ovom tekstu ima značenje „Državni“

² Definicije ovih termina date su na kraju ovog izvještaja

Na kraju su donesene slijedeće

PREPORUKE³:

1) da ministri na Ministarskom sastanku u Bergenu 19-20 maja 2005

- a) usvoje Evropske okvire za kvalifikacije kakve je predložila radna grupa i kako su korigovani na ovoj konferenciji⁴
- b) zaduže BFUG (Bolonja Grupu) da izradi kriterijume i procedure za sistem samo-certifikacije Nacionalnih sistema za kvalifikacije i da ih dovrše i predaju za Ministarski sastanak 2007. godine
- c) ovlaste BFUG za dalje održavanje i razvijanje Evropskog okvira za kvalifikacije
- d) obavežu se da će izraditi svoje Nacionalne okvire za kvalifikacije u skladu sa Evropskim okvirima do 2010. godine

2) da vlasti odgovorne za nacionalne obrazovne sisteme

- a) kod izrade svojih nacionalnih okvira za kvalifikacije se rukovode Evropskim okvirima za kvalifikacije i obezbijede kompatibilnost istih
- b) kod izrade svojih nacionalnih okvira za kvalifikacije uključé sve relevantne faktore zaintereserina ze visoko obrazovanje (stakeholders)
- c) osiguraju da u opisu svake kvalifikacije eksplicitno stoji :
 - u koju slijedeću kvalifikaciju vodi dana kvalifikacija,
 - veza između kvalifikacije i tri generička obrazovna ciklusa
- d) osiguraju vezu između Nacionalnog okvira za kvalifikacije i instrumenata za transparentnost kakvi su Dodatak diplomi (Diploma Supplement) i ECTS (Evropski sistem prenosa i akumulacije bodova/kredita).

ZAKLJUČAK

Iz mog učešća na Konferenciji u Kopenhagenu razumjela sam da za B-H vlasti u oblasti visokog obrazovanja postoje **slijedeći neposredni ZADACI**:

- 1) *Treba pristupiti izradi Nacionalnog/Državnog okvira za kvalifikacije na bazi Evropskih okvira*
- 2) *Ministar i Delegacija koja će prisustvovati Ministarskoj konferenciji u Bergenu (Maj 19-20, 2005.) treba da se dobro upozna sa materijalom o okvirima za kvalifikacije jer će to biti jedna od važnih tačaka Konferencije*
- 3) *Treba obezbijediti učešće našeg predstavnika u BFUG kako bismo bili u toku sa kriterijima i procedurama za samo-certifikaciju koje će raditi BFUG.*

Prof. Lamija Tanović
Predstavnik BiH u Bolonjskoj grupi
(Bologna Follow-Up Group – BFUG)
PMF-Univerziteta u Sarajevu
Tel: 279 868
e-mail: lamija.tanovic@pmf.unsa.ba

16.01.2005.

³ Originalni tekst preporuka se nalazi u PRILOGU

⁴ Evropski okvir za kvalifikacije – Materijal radne grupe usvojen na konferenciji je u PRILOGU

Definicije termina koji su relevantni za okvire za kvalifikacije:

Kredit/poen (credit): kvantificirano sredstvo da se izrazi količina učenje (rada) koja je bazirana na postignutim rezultatima učenja i njihovim pridruženim opterećenjima.

Ciklus (Cyclus): tro-sekvencijalni nivoi identifikovani u Bolonja procesu (prvi, drugi i treći ciklus) u okviru kojih se nalaze sve evropske kvalifikacije iz visokog obrazovanja.

Rezultati učenja (Learning outcomes): tvrdnje koje kažu šta onaj koji uči treba da zna, razumije i/ili radi na kraju nekog perioda učenja.

Nivoi (Levels): predstavljaju seriju sekvencijalnih stepena (razvojni kontinuum) koji se izražavaju preko niza generičkih rezultata.

Nacionalni okvir za kvalifikacije (u visokom obrazovanju) (National Frameworks of qualifications in higher education): jednostavni opis na nacionalnom nivou koji se internacionalno može razumjeti i kroz koji sve kvalifikacije i druga postignuća u procesu učenja u visokom obrazovanju mogu da se opišu i dovedu u vezu jedni s drugima.

Profil (Profile): specifična oblast(i) učenja neke kvalifikacije ili šira skupina klastera nekih kvalifikacija ili programa iz različitih oblasti koji imaju zajedničku svrhu (npr. primijenjeni stručni nasuprot više teoretskom akademskom profilu).

Kvalifikacije (u visokom obrazovanju) (Qualifications): bilo koji stepen, diploma ili drugi certifikat koji je izdao kompetentni autoritet, a svjedoči o uspješnom završetku priznatog programa u visokom obrazovanju.

Deskriptori kvalifikacije (Qualification Descriptors): su generičke tvrdnje rezultata studija. Oni daju jasan opis glavnih rezultata kvalifikacije često u odnosu na nacionalni nivo.

Radno opterećenje (Workload): kvantitativna mjera aktivnosti učenja koja se zahtijeva za postizanje rezultata učenja (kao što su predavanja, seminari, praktični rad, lično učenje, istraživanje, ispiti).

**Izveštaj sa Bolonja konferencije o
"Trećem ciklusu – Doktorskom studiju u Evropskom prostoru
visokog obrazovanja (EHEA)" koja je održana
u Salzburg-u od 3-5 februara 2005. godine**

Bolonja konferencija pod nazivom "Doktorski programi za Evropsko društvo znanja" održana je u Salzburgu od 3. do 5. februara 2005. u organizaciji Evropske univerzitetske asocijacije – EUA, Austrijskog ministarstva obrazovanja, nauke i kulture i Njemačkog federalnog ministarstva obrazovanja i nauke. Na konferenciji je učestvovalo više od 300 učesnika iz Evrope i SAD koji su došli ispred svojih vlada i univerziteta.

Glavni zadatak konferencije bilo je:

- da se prodiskutuju različiti aspekti doktorskih programa koji predstavlja treći obrazovni ciklus u visokom obrazovanju u Bolonja procesu;
- da se dođe do nekih zajedničkih zaključaka;
- da se identifikuju osnovni izazovi i problemi u ovoj oblasti
- i da se naprave preporuke za akciju koja treba da se poduzme u periodu 2005-2007.

Učesnici su bili podijeljeni u pet radnih grupa od kojih je svaka pripremila zaključke.

Iznesen je i diskutovan čitav niz raznih dilema. Diskutovani su mnogi aspekti dokorskog studija od kojih posebno ističem slijedeća pitanja:

- Mogu li se doktorski programi studija prihvatiti kao treći ciklus visokog obrazovanja?
- Da li se za doktorski program može koristiti sistem poena (ECTS)
- Kolika je optimalna dužina dokorskog studija – da li su 3 godine dovoljne?
- Udruženi doktorski programi – za i protiv
- Da li praviti koncept "evropskog doktorata?"

Zaključci su prezentirani na plenarnom zasijedanju konferencije, a to su:

- 1. Konstatovano je da se treći ciklus svakako razlikuje od prva dva (dodiplomski i postdiplomski) te da on zahtijeva više fleksibilnosti u strukturi i organizaciji.**
- 2. Doktorski trening jeste treći ciklus visokog obrazovanja, ali u isto vrijeme predstavlja i profesionalno iskustvo.**
- 3. Različitost doktorskih programa se smatra pozitivnim elementom kojeg treba zaštititi ako se zasniva na procjeni kvaliteta.**
- 4. Doktorski programi su neophodni da bi se postigla (proizvela) kritična masa istraživača.**
- 5. Trebalo bi da 3 godine budu dovoljne za doktorski studij pod uslovom da doktorant radi puno radno vrijeme na bazi ugovora (maksimum 4 godine).**
- 6. ECTS treba da se koristi kao mjera stvaralačkih sposobnosti – u kojem opsegu, nije određeno, treba diskutovati.**
- 7. Doktorske kandidate treba tretirati kao "istraživače ranog stepena koji se treniraju kroz istraživanje radi stvaranja novog znanja, novih proizvoda, novih procesa, metoda i sistema" – što je u skladu definicijom u "Evropskoj povelji za istraživače".**
- 8. Doktorski kandidat mora biti ekonomski, pravno i socijalno osiguran u periodu doktorskog studija (koji ne treba biti duži od 4 godine).**
- 9. Transparentne informacije o doktorskom studiju treba obezbijediti na institucionalnom, nacionalnom i evropskom nivou kroz internet portale.**
- 10. Osnovna komponenta doktorskog treninga je unaprijeđenje znanja kroz originalno istraživanje.** Takođe je u vezi sa ovim zaključeno da doktorski trening mora sve više zadovoljavati zahtjeve tržišta koje je šire od akademske sredine.

Slijedeći period 2005-2007 u Bolonja procesu treba posvetiti diskusijama doktorskih programa i vlade i univerziteta treba da ga prihvate kao prioritet.

Pored rada radnih grupa na konferenciji su prezentirana iskustva nekih zemalja u organizaciji doktorskog studija. To su bili referati predstavnika Francuske, Njemačke, SAD-a. Posebno je bio zanimljiv referat asocijacije "Eurodoc" . Eurodoc je Evropsko

vijeće doktoranata i mladih istraživača. U ovom referatu je istaknuta uloga doktorskog studija, tj. najvišeg stepena obrazovanja za istraživače na čvršćem povezivanju Evropskog prostora visokog obrazovanja (EHEA) i Evropskog istraživačkog prostora (ERA).

Odlučeno je da se zaključci sa ove konferencije proslijede na Bolonja grupu na koja će ih zatim ugraditi u Bergen Komunique.

(Detaljne prezentacije sa konferencije kao i zaključci sa radnih grupa se mogu naći na web-stranici: www.berlin-bergen.no .)

Prof. Lamija Tanović

Sarajevo, 7.02.2005.

Predstavnik BiH u Bolonjskoj grupi
(Bologna Follow-Up Group – BFUG)
PMF-Univerziteta u Sarajevu

Tel: 279 868

e-mail: lamija.tanovic@pmf.unsa.ba

Izveštaj sa 4. sastanka Bolonja grupe (BFUG) koji je održan u Luksemburgu 1-2 marta 2005. godine

1. Quality Assurance: Jedna od najvažnijih tačaka na BFUG sastanku koja će to biti i na ministarskoj konferenciji u Bergenu jeste izrada materijala o obezbjeđenju kvaliteta u evropskom prostoru visokog obrazovanja (EHEA). Ovaj materijal je predstavljen na konferenciji. Radila ga je radna grupa pod rukovodstvom ENQA (Evropske mreže za obezbeđenje kvaliteta) uz pomoć ESIB, EUA, EURASHE. Materijal ima 4 dijela: 1. uvodni dio, 2. standardi i uputstva za QA (evaluacija, akreditacija i revizija), 3. "peer review" sistem, 4. daljnji koraci i izazovi. Najviše pažnje izazvao je prijedlog za stvaranje Evropskog registra Evropskih agencija za obezbjeđenje kvaliteta

2. Qualification Framework: Okvir za kvalifikacije (Qualification Framework) je takođe završen. Nakon konferencije u Kopenhagenu on je doživio neke promjene koje su prezentirane.

3. Nacionalni izvjestaji : Sve zemlje izuzev Bugarske su predale svoje nacionalne izvještaje i oni se nalaze na Bolonja web-stranici www.bologna-bergen2005.no .

3. Stocktaking: Radna grupa koja je radila na materijalu za "stocktaking" (inventura urađenog u prvih pet godina Bolonja procesa) je izradila sistem po kojem će kvantitativno procijeniti dosadašnje postignuće svake članice u Bolonja procesu. Svaka država će dobiti od 1 do 5 poena u tri glavna poglavlja implementacije Bolonja dogovora (Obezbeđenje kvaliteta, dvociklični sistem i priznavanje diploma). Prema ukupnom broju poena napraviće se lista po kojoj će se vidjeti koliko je koja država napredovala u Bolonja procesu. Izražena je bojazan da bi mediji mogli zloupotrijebiti ovu kvantitativnu procjenu napretka u Bolonja procesu.

4. Mobilnost: Istaknuta su posebno dva problema 1) vize i 2) finansiranje mobilnosti studenata i osoblja.

5. Aplikacije novih država koje žele da se priključe Bolonja procesu. Bolonja sekretarijat je primio 7 aplikacija. Odmah su otpale Kazahstan (nije potpisnica Kulturne konvencije Vijeća Evrope) i Kosovo (jer nije nezavisna država). Ostale su aplikacije Ukrajine, Moldove, Armenije, Azerbejdžana, Gruzije i one će biti razmazztane na konferenciji. Odlučeno je da se Kosovu na ministarskoj konferenciji da status posmatrača ispred Norveške kao domaćina.

6. Saradnja Bolonja procesa sa drugim regionima u svijetu. Diskutovan je ne samo proces saradnje, već i konkurentnost bolonjskog obrazovanja sa sistemima visokog obrazovanja SAD-a, Japana itd.

7. Pozivi za ministarsku konferenciju su proslijeđeni početkom februara. Delegacije zemalja mogu imati maksimalno 5 članova uključujući ministra, predstavnika rektorske konferencije i predstavnika studenata. Članovi delegacija se moraju registrovati do 1. aprila. Ministri će u plenarnom dijelu prvog dana konferencije 19.03. dobiti do 5 minuta vremena za intervenciju.

8. Ostalo je još dosta posla na izradi **ministarskog kominikea**. BFUG će do ministarske konferencije imati još jedan sastanak u Luxemburgu 12 i 13 aprila i sastanak dan prije ministarske konferencije, 18. maja u Bergenu kako bi bili u stanju završiti sve materijale. Komunike, koji ima 2-3 stranice sa komentarima ima 57 stranica. Sve komentare i prijedloge za dopune treba prodiskutovati i dobiti završni tekst komunikea prihvaljiv za sve zemlje učesnice.

Lamija Tanović

Predstavnik BiH u BFUG

Sarajevo, 3.03.2005.

